

ניצוץ אחד

בה"י
פרשת ואתחנן תשפ"ה

ניצוץ אחד ופרפראות יקרות משיעורי מורנו
הגה"ח ר' דניאל חיים אלתר שליט"א
ראש ישיבת 'פני מנחם' בעיה"ק ירושלים תובב"א

יו"ל בסיוע הנגיד הרבני המפואר
הרה"ח ר' מאיר מלניק ומשפ' שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

רזא דאחד
שיחות ודרשות

וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת
הַהוּא לֵאמֹר. אֶד-נִי-
י-ה-י-ה (דברים ג, כג-כד)

ממידת 'עין טובה' צומחת הגאולה

ניכוש קוצים מסייע לצמיחה טובה

הגה"צ רבי יהושע סג"ל דייטש זצ"ל, רב שכונת קטמון בירושלים, שהיה בצעירותו בראש השנה ויום הכיפורים בצל רבו הרה"ק האהבת ישראל מוויזניץ זצ"ל בעיר גרוסווארדיין, ולאחר יום כיפור נכנס לקבל ברכת פרידה. האהבת ישראל ביקשו להישאר גם לסוכות ושמחת תורה ואמר: 'בחור'ל, היית איתנו כאשר בכינו, היה נא איתנו גם כאשר אנו שמחים'. גם אנו, השבוע הזה ישבנו גם בכינו על צרת החורבן, אך עתה, יחד כולנו מתאחדים ומתחזקים בנחמת ציון, לשמוע את דבר ה' לאמר (ישעיהו נ. ב) 'נחמו נחמו עמי, ולחשב מעשינו כיצד להחיש בוא הגאולה השלמה.

ואכן יש אופן עבודת ה' על ידי בכי ותחנונים ויש על ידי שמחה, כפי שאמר הגה"ק 'חתם סופר' זצ"ל (דרכות ל. א. חק"ט): 'שמעתי מפי קדוש מורי הפלאה זצ"ל, פירוש (תהלים קמ. ט) 'הזורעים בדמעה ברנה יקצורו'. שיש שני תיקונים, האחד 'בדמעה' - לבכות במר נפשו ודמעות עיניו. והשני 'ברנה' - לעבוד ה' בשמחה וישרים וזמירות, מלשון (ישעיהו כה. ב) 'זמיר עריצים', שקוצר הקליפות, כזמר כרם על ידי זמירות.

בנוסח הברכה בתפילת שמונה עשרה נקבע לומר: 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וכו', וחזו"ת בברכה: 'מצמיח קרן ישועה' לשון של צמיחה, וכפי שאמר ישעיהו הנביא על בוא הגאולה (ס. פ. ב): 'כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן ה' אלוקים יצמיח צדקה ותהלה'. ואם התייחסו לגאולה בלשון 'צמיחה' - יש להוסיף ולומר, כשם שבזריעת שדה צריך לנכש ולהסיר את הקוצים המפריעים, כדי שתעלה הצמיחה יפה, כמו כן ב'צמיחת הגאולה' יש לנכש את כל הקוצים המפריעים לתיקון, כדברי הנביא ירמיהו (ה. ג) 'כה אמר ה' נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', ופירוש רש"י שם: 'הוא למידין מעובדי אדמה וכו', להמית שרשי העשבים שלא תהא מעלה קוצים בעת הזרע בחורף, אף אתם הטיבו מעשיכם' וכו' (ועי' בתוס' פסחים ק"ד ד"ס מרז).

לאחר שזרענו והשקינו דמעות בימי הבכי - כעת עלינו לעבוד את ה' ברינה, ובזמירת הקוצים המעכבים את 'צמיחת קרן לדוד עבדך'. וכבר גילו לנו חז"ל כי הקוצים שבכרם הם עוון 'שנאת חנם' שבגללו נחרב בית המקדש השני (יומא טז), השקול כנגד שלש העבירות החמורות ביותר (סו).

שנאת 'חנם' על שום מה

כשנעמיק בסוגיית 'קמצא ובר קמצא' (עין סו), נבין מדוע היא נקראת 'שנאת חנם', ולכאורה אם נשאל תמיד נמצא תשובה וסיבה מדוע האדם שונא את רעהו, אלא בסיפור זה מצינו שבר-קמצא הלך להלשין למלך אחר שביישוהו, והמלך שלח על ידו 'עגלא תלתא' להקריב לקרבן, ובשובו הטיל בה מום 'בניב שפתיים' או 'בדוק שבעין', וכשהביא קרבן פגום זה נמנעו מלהקריבו, וזו הסיבה שעל ידה התגלגלה צרת החורבן.

לכשנעין גלגל הפלא ופלא כיצד כל פרט מרמז על תיקון המידות. ובהא דשלח הקיסר 'עגלא תלתא' רמז איכא ללשון הרע, שעליה אמרו חז"ל (ערכין טו) 'לשון תליתאי קטיל תליתאי' לרמז להם שורש סיבת החורבן. ולא זו אלא אף זו שהטיל מום 'בניב שפתיים' רמז לדיבור 'לשון הרע', ולדעה האחרת 'בדוקין שבעין', רמז למה שמבטא על רעהו בעין רעה, ולכן אמרו שם בגמרא: 'לדידהו לאו מומא הוא', שבעינינו אלה הנוהג כן סבור שלא עשה שום רע, ולכל היותר הלך רכיל על חברו או נהג עמו בעין רעה, ואין רואה במעשיו הנלוזים חסרון או מום, אך הם ה'קוצים' העוקצים ודוקרים את הזולת ומעכבים את הגאולה, ואילו היינו מנכשים ומתקנים עניינים אלו היינו מחישים את צמיחת קרן ישועתנו.

לאדם שפל כזה מושיט הקב"ה יד לקבלו אליו ולרוממו מתוך שפלותו ושבתו בתוך מרמה והבל.

כי לא תעבר אֶת הִירְדֵן הַזֶּה (דברים ג, כז)

איסור מעבר ולא איסור מקום

מה בא להדגיש 'את הירדן הזה', שהיה לו לומר 'כי לא תבא אל הארץ'.

מבאר הגאון רבי אלעזר פלקס זצ"ל בספרו 'חזון למועד' (חזון ג ד"ס מנחת מנח) כי משה רבינו בא בטענה שהואיל וארץ ישראל פשטא וגמאדא (ניסין טו), ועתידה שיתווספו לה חלקי ארץ נוספים אחר שבני ישראל יִכְנְסוּ אליה, כאלו שאינם כלולים בה כיום כשהיא בקטנותה; אם כן, הרי על חלקים אלו לא נשבע שלא יִכְנְסוּ, לכן ביקש שיותר לו להיכנס רק לחלקים נוספים אלו. אך הקב"ה אמר לו כי אין איסורו מבחינת המקום, אלא האיסור הוא 'לא תעבור את הירדן' לשום חלק מעבר לירדן מערבה.

וְאֶתֶם תִּדְבְּקִים בָּהּ - אֶל־לְהִיכֶם חַיִּים בְּלִבְכֶם הַיּוֹם (דברים ה, ד)

כולם, כאן ועכשיו

דרש הגאון רבי ישעיה מושקאט מפראגה זצ"ל (ראשי בשמים) מקרא זה כנגד אלו המתרפים מעבודת ה', בהתעצלותם מלדבוק בו ובדרכיו. ואמרים הם כי לא ניתן להיות עמו ולחלקו בהאי עולמא, אלא רק לאחר היפרדות הנשמה מהגוף לעלמא דאתי. ואף אם תאמר כי יתכן הדבר אף בעולם הזה, אין זה אלא ליחיד סגולה, השרויים בחיים רוחניים. שמא תאמר כי כל אחד יכול לכך, ודאי אין זה אלא לעת זקנה, כשון רתיחת דמיו ובתום מרדפו אחר ענייניו הגשמיים. כך מתרצים עצמם כל ימיהם. כנגד אלו אמר קרא 'ואתם הדבקים בה' אלוקים - חיים, כולכם, היום'. אף בעודכם בחיי חיותכם, ולא רק בעולם הבא; כולכם ממש, ולא רק יחידים סגולה; היום, ולא בסוף ימיהם.

ברכת מזל טבא וגדיא נאה

לידידנו הנכבד הרה"ח ר' יהודה לייב אברהם גוטמן שליט"א, מנציבי המכון ותומכיו ולאביו ידידנו הנכבד הרה"ח ר' משה עקיבא שליט"א לרגל הולדת הנכדה הנינה תח"י בת לחתנו-נכדו הרה"ח ר' מרדכי שטיינברג שליט"א בן הרה"ח ר' חיים שמואל שליט"א, נכדו הרה"ח ר' צבי יוסף שליט"א יזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח, מתוך רוב שמחה והרחבה, בברית גופא ונהורא מעליא מאחלים בהערכה: ישראל מוזסון ואברהם מרדכי טאומן, בשם מכון 'אור חדש'

השם שלם

המליצו צדיקים (לכ שמת בשלח ד"ה א' ו' יסיר [ג], דף כס סוף טו"ה, בשם הרה"ק ר' מנחם מנדל זצ"ל ועי' מאור ושמש סו"ה וזמיר רמז; הרי בשמים ד"ה א' ואמר דליתא), מאי 'בעת ההיא', אלא שמרמז על לעתיד לבוא, 'בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם' (פסיה ג. ט), שהרי אמרו חז"ל (פסחים ג) כי בעולם הזה 'לא כשם שאני נקרא אני נכתב', רק לעתיד לבוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' (וכריה טו). על זה נתאוה משה רבינו והתחנן אל ה' לזכות מתי אבוא ואראה פני ה' אלוקים, שיהיה ה' אחד ושמו אחד, ואזי יהיה 'לאמר אדני' יהוה'ה', שיהיה השם נהגה כשמו.

ויש להוסיף כי לכן נכתב 'ההוא' באות ו', שהרי כתיב (שמות י. טו) 'כי יד על כס ידה', ואמרו חז"ל 'לא השם' [הו"ה] 'שלם, ולא הכסא' שלם' עד לעתיד לבוא, עת שיימחה עמלק (עי' תנחומא כי תנא יא, פס"ד י), ובהו ביארו קמאי (עי' עיר סוד הירוקת קדוש - סי' ע"ז, עמ' תל"ז; רמז בחי' ס"פ בשלח; נילורי מהר"ל; קטרי דרשות נחמדים; קרוב לסוף; ועוד) לקרא דכתיב בתהלים (קכ. ה) 'כי בחר ה' בציון אוה למושב לו', בעת כי תושלמנה אותיות אלו, א', ו', ה', יהא שמו שלם ומושב שלם. 'בעת ההיא יקראו לירושלם כסא הו"ה' (ירמיה ג. יז). גם נתנו בזה רמז (עי' זכר אברהם [קאנלסון] התקדש הנה ד"ה וכל דבריו, סא, פנים יקרים - חמדה נשואה; לקוטים ד"ה תפילה עמ' ק בשם ד"ק אחד; אבן שם לרמ"ל שחור; סוף בשלח; ועי' גר יסראל - ריון; ח"ב תפלה חול עמ' ו) במה שאומרים (ברכות ק"ט) 'הוא קיים ושמו קיים וכסאו נכון', כי על ידי 'הוא קיים', שתצטרפנה אלו האותיות לשם ולכסא, יהיה 'שמו קיים וכסאו נכון'.

וְאֶת יִרְדְּ הַחֹקֶה (דברים ג, כד)

זו ימינך שהיא פשוטה לכל בלי עולם

השקועים בעולם הזה

מהו שנקט בלשון 'באי עולם', ולא כדאמרינן (תפילה נעילה) 'אתה נותן יד לפושעים'.

ביאר אחי וראש רבינו ראש הישיבה מגור שליט"א (ענף דש"א, לל שנת תשנ"ב תשע"ב ד"ה אהבה), כי אין הכוונה 'באי עולם' אלא על אותם אנשים השקועים בעולם הזה. יהודי אינו אמור להיות 'בא' בעולם הזה, אלא רק עובר בו, בלא לשקוע בתוכו. רק עלמא דאתי הוא 'העולם הבא', בו באים ואליה מתכוננים. אך בכל זאת אף

בְּעֵר פֶּאֶשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם (דברים ה, יא)

לב שהפך להיות שמים

מהו 'עד לב השמים'. דיבר בקדשו הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זצ"ל (פי שיה שרפי קודש), ואמר כי קבלת התורה היתה באש התלהבות גדולה כל כך, עד שגרמה לכך שהלב הפך להיות 'לב שמימי', 'הימלידיג'. זהו 'עד לב השמים'.

הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן תִּשְׁכַּחוּ אֶת בְּרִית ה' אֱ-לֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וְעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת בַּל אֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ (דברים ה, כג)

תיאטרון של עבודת ה'

אמר הרבי מקוצק (אמת ואמונה, ס; רמח"ס טפ"ס, ג; וישיב) כי גם את ציווי ה' יש להיזהר שלא לעשות באמצעות

פסל ותמונה, מצות ה' מלומדה. ברית ה' היא דבר חי שצריך להיות בוער בתוכו, ולא שעושה אותה רק מחמת הרגל בתוך המסגרת בה הוא חי, כאדם שעובד לפי תמונה ותבנית מסוימת - כמותה הוא רוצה להיראות.

כך מסופר (עי' סוכת דוד [קייאט], מועדים, יו"כ עמ' שפא, מפי ספרים וסופרים, דברים, עמ' נהערה) על 'בית החסידים' בעיר אוסטרובה שבפולין, בה שוחחו פרחי החסידים בהתפעלות על 'חדשות' שנשמעו לאחרונה, כי בוורשה הוקם תיאטרון יהודי המציג סיפורים

רזא דאחד - המשך מעמוד א

גברא הוא, ולא אמר לו כלשון בני אדם: את בעל דבבא ידידי. אלא שרמז לו על חשבון נסתר, חשבונות והתחשבוניות כדרך העולם שאם פלוני הוא שונא של פלוני ואתה אוהבו הרי ממילא אני השונא שלך וכיוצא בזה, וכמה צריך לעמול שלא לעשות 'אחדות' שהיא בעצם 'מחלוקת'.

הלא זה דרש והתחנן כ"ק אדמו"ר ה'פני מנחם' זצ"ל, במכתבו האחרון שפרסם סמוך להסתלקותו, ביום י"ב באדר שנת תשנ"ו וכתב מדם לבו: 'עת צרה היא ליעקב, אשר יגורנו והזהרנו בא, נעזוב את כל החשבונות וההתחשבוניות בינינו וכו'. נעקור את שנאת ישראל אשר בתוכנו, נרבה במידת חסד וטוב וכו', ונקרא כולנו לצור ישראל ב"ה הנפרע לנו מצרינו, הא-ל המושיע'. ובאמת אמרו, ה'חשבונות' הם חצי צרה, אבל ה'התחשבוניות' הקטנוניות מכלה כל חלקה טובה.

על גנות הקנאה הכבירו בספרים מילין כדרכנות על גודל ההפסד. בספר 'ארחות צדיקים' (שער הקנאה) המשיל מעשה במלך שפגש בשני אנשים, האחד היה חמדן גדול, והשני היה לקוי בקנאה, ואמר המלך: אחד מכם ישאל דבר ואתן לו במתנה, והשני יקבל אותה בכפליים. ולא ידעו מה לעשות. החמדן חמד לעצמו מתנה כפולה ואילו המקנא קינא בו, עד שדחק החמדן בקנאי שיבקש הוא תחלה, וביקש בקשה נוראה, שהמלך ינקר לו עין אחת, וכך ינקר המלך לחברו את שתי עיניו, רח"ל.

על פי משל זה נוכל להבין מדוע אמרו חז"ל: 'עין טובה' בלשון יחיד, ולא 'עיניים טובות' בלשון רבים, אלא בדרך הלצה שכל אחד ישמח שיש לו 'עין טובה' ואל תהא עינו צרה בעיני חברו ויותר לעצמו זוג עיניים בריאות ושלמות...

לתקן עצמו תחילה

יתכן גם שלכן נקטו בלשון יחיד, רמז שכל אחד יקשוט מידותיו תחילה, ולא כמנהג בני אדם שרוצים לתקן עיניו של הזולת. וכבר המליצו גדולי הדורות (פי' מדרש שטראל אבות פ"א מ"ו, מדברי המאזרי: פלא יועץ, ערך חוסה: חילומי יעקב יוסף פר' ג'א וישיב) בלשון המשנה (נעשים פ"ב מ"ה) 'כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו, רבי מאיר אומר, אף לא נגעי קרוביו', לאמר חסרונות עצמו אינו רואה אלא נגעי 'אחרים'. ומכאן ההוראה להתחיל קודם כל לתקן אצל עצמו, שקודם יגלה עין טובה כלפי אחרים, וממילא כל העם באחרונה יהיו גם להם עיניים טובות בשלמות.

כך פירש הרה"ק האהבת שלום מקוסוב זצ"ל (וישג ד"ה א"י את אחי) את הפסוק (בראשית ל, טו) 'את אחי אנכי מבקש'. שכל אדם המבקש אחוה ואחדות אין לו לחפשה אצל זולתו, אלא ראוי לו לפשפש תחילה במעשיו ולומר מה שאני צריך לבקש אחי ורעי, אין זה כי אם 'אנכי מבקש' - אני בעצמי הגורם לזה, ואין שום מניעה מהזולת, ועל ידי ישפיע לזולת. מה נפלאו דברי רבינו יונה (אבות פ"ב מ"ב): 'רבי יוסי אומר, שכן טוב'. שיהא הוא בעצמו טוב אל כל שכניו, ואחר היותו אוהב נאמן לחמשה בני אדם או לשמונה, קרוב אליו הדבר לאהוב את כל באי עולם, ונמצא מאושר בכל המדות הטובות.

והימים האלו נזכרים ונעשים להתחזק במדה זו של 'עין טובה', שכן גילה לנו האריז"ל (טעמי המלות פר' ג'א קידוש החודש), כי חודשי תמוז ואב מכוונים כנגד העיניים, ואדם שעמל ומשתדל לזכות למדה זו של 'עין טובה', בזה עושה הכנה לקראת עבודת חודשי אלול ותשרי, ובזכות 'עין טובה' יזכה בדיון להכתב ולהחתם לשנה טובה ומבורכת בספרן של צדיקים גמורים, ומדה כנגד מדה כאשר נביט לראות הטוב בחברנו, ישקף ה' עלינו בעין טובה לגאלנו ברחמים רבים במהרה בימינו, אמן.

(משכיל ע"פ שיחה ליל ש"ק פר' ואחחנן 'שבת נחמתי' תשפ"ד)

עוד נרמז במה ששלח הקיסר דייקא 'עגלא', סימן לחטא העגל שעדיין נפקד עלינו עוון זה, ולכן בית ראשון נחרב על עוון עבודה זרה, ובית שני נחרב בעוון שנאת חנם, כי שקולים המה אהדדי. כשם שבחטא העגל פגמו באמונה, וחטאו בעבודה זרה, כך גם כל ענין קנאה ושנאת איש את רעהו נובע ונשרש מחסרון אמונה, שאינו מאמין באמת כי הכל בידי שמים, וכדברי חז"ל (יומא נ"ה) 'ומשלך יתנו לך אין אדם נוגע במוכן לחבירו, ואין מלכות נוגעת בחברתה, אפילו כמלא נימא'. ובאמת שנאה זו על חנם היא, כי לא יכול איש להזיקו או ליטול ממנו את שלו, אם לא בגזירת שמים.

חמדת הממון - אבק עבודה זרה

בוא וראה מה שכתב הגה"ק רבי אלעזר מליזענסק זצ"ל (באנציקלופדון שנסוף ספר טעם אלמנך): 'ושמעתי מגדול אחד שאמר, זה היצר הרע של עבודה זרה - אנשי כנסת הגדולה הרגו אותו (יומא ס"ט) זהו תמיהה גדולה, האין אפשר להרוג המלאך שהוא גוף נקי זך ורוחני. אלא, רק שהעבירו מאומנתו ראשונה. אם כן, מה הוא אומנתו עתה, הלא כל מלאך נברא לאיזה שליחות. אלא שנותנין לו אומנות הממון לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר, שזהו קרוב לעבודה זרה, בעוונותינו הרבים'. והוא מפורש בדברי הרא"ש ז"ל בספרו 'ארחות חיים' (פאת ס"ט): 'אל תשים זהב כסלך, כי זאת תחילת עבודה זרה', הרי לנו כי כאשר האדם מתבלבל ברדיפה אחר הממון הוא אבק עבודה זרה.

וכבר מובא ב'ספר החיים' (נלחי מהסר"ל חיים טובים פ"ה) 'כי עכשיו ספו תמו העבודות הזרות אשר היו מימי קדם וכו'. וחדשים מקרוב באו, כגון עבודת הכסף והזהב, שגם הוא בכלל עבודה זרה יחשב וכו' וכל עוד שלא עבר ובטל הזע"ם [ר"ת: זנות, עבודה זרה, ממון], יתעכבו עקבות רגלי המשיח' (ע"י ד"ר לוי להחיד"ל, מערכת ז' אות ו' ובספרו דברים אחרים, דרוש ח' לנחת דף קל"ב ד"ה שר רמח"ל).

ומכאן למדנו עד כמה צריך להתחזק במידות טובות, ולנהוג בחברו 'עין טובה' (אבות פ"ב מ"ט), ולהיטיב ראייתו על ידי שיביט על הזולת בעין טובה, ויסגל לעצמו מדות טובות. לא בכדי נקראת מדה זו על שם ראיית העין: 'עין טובה', כי כפי שבדרך הטבע אין אדם רואה חסרונות בבנו ובקרוביו, וגם תמיד ירצה לדונם לכף זכות ועל כל פשעים תכסה אהבה, וכל מעשי עצמו ואהוביו יראה בעין טובה, כמו כן צריך לנהוג בכל אחד, ולהביט עליו בעין טובה כאילו היה בנו יחידו או אחיו אשר אהב, הלא אנשים אחים אנחנו כולנו.

חסרון החשבונות וההתחשבוניות

דיוק נפלא דייק המהר"ל (נח טיראל פק"ק) בסוגיה זו ד'קמצא ובר קמצא' והקשה: 'מה עשה קמצא, מה פשעו ומה חטאו שאמרו: 'אקמצא ובר קמצא חרב ירושלים' [שהרי קמצא היה ידידו דההוא גברא], אלא שהיתה באותו הדור שנאת חנם ומחלוקת, ודרך האדם שיש בו שנאת חנם, שיקח לו אוהב לחלוק עם אחר ששונא לו, וזה היה כאן, שהיה רחמיה קמצא. וזאת האהבה עצמה - היא באמת חילוק ופירוד ומחלוקת כמו השנאה, כי על ידי זה נעשה מחלוקת וכו', שאין התקשרות זה רק כדי לחלוק על אחרים. ומפני זה נחרבה ירושלים עיר הקודש, המאחד את ישראל'.

עד כמה דבריו מוכרים, לדאבון לב, מחיי היום יום. עדיין שטן זה מרקד בינינו רחמנא ליצלן, ופעמים רבות מה שקרויה בלשונו 'אחדות' היא למעשה כסות של 'שנאת חנם' מובהקת, כאשר פלוני עושה יד אחת עם חבריו וסיעת מרחמוהי כדי לנגח אחרים שאינם שייכים לחבורתו וכדומה, והכל באיטטלא של אחדות, ואין להאריך בדברים המצערם לאבינו שבשמים, ודבר שפתיים אך למותר.

על פי זה נבין, בדרך צחות כואבת, מדוע בלישנא דגמרא נקטו שאמר בעל הסעודה לבר קמצא בלשון נסתר: 'מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא

פרק אחד

משיעורי פרקי-אבות

שָׁאִין לְךָ אָדָם שָׁאִין לוֹ שְׁעָה (ד, ג)

הראש שהפך לאורווה

פעמים יש לך אדם שהוא טרוד ועסוק כל היום כולו, מבוקר ועד ערב טרוד הוא בשגרת החיים. אדם זה אין לו רגע לעצמו. אומרת המשנה, כי אם אכן אין לו רגע ושעה אחת לשבת עם עצמו, אינו נחשב 'בן אדם', שהרי אין לך 'אדם' שאין לו שעה. כל אדם יש לו שעה, ואם לאו - אינו בכלל 'אדם'...

אחד נכנס לרבי מקוצק זצ"ל להתאונן על כך שהוא קנה סוס אציל מגזע מיוחס [במושגים של ימינו 'רכב יוקרתי'], התחייב על סכום רב ביותר, לקח הלוואות מכל מי שהצליח, ועכשיו עומד ומגלגל הלוואות כדי להחזיר, ואין לאל ידו. מה יעשה, והוא לא מצליח להיחלץ מהמצב אליו נקלע. אמר לו הרבי וכי מה חשבת שיקרה. הרי ברגע שהכנסת את הסוס לתוך ראשך הפכת את הראש לאורווה, והרי ברור שאורווה אין באפשרותה לשלם חובות. רק מי שנשאר 'אדם' יכול לטכס עצות בעצמו.

וידועים דברי הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, מחולל תנועת המוסר, שאמר כי חוב קדוש הוא ללמוד מוסר מדי יום לכל הפחות למשך מחצית השעה. בא לפניו אדם וטען שטרוד הוא לפרנסתו, ואין לו חצי שעה פנויה ללימוד המוסר. ענה לו רבי ישראל: האמן לי, שאם תלמד בכל יום חצי שעה בספרי יראה ומוסר, תגלה לפתע כמה וכמה חצאי שעות פנויות יש ביומך העמוס. שעה אחת שמקדיש האדם לעצמו, תהפוך אותו לאדם, ואז יהא יומו מסודר עם זמן פנוי לכל הנדרש לו.

וּמוֹרָא רַבָּךְ בְּמוֹרָא שְׁמַיָּם (ד, יב)

מורא רבך כמידת יראתו

פירש במתק לשונו הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זצ"ל, כי בא הכתוב לומר, שכפי מדת יראת שמים שיש לרב, כך יש לתלמידיו יראה ממנו. ככל שיהא הרב מופלג ביראת שמים, כך ירגישו תלמידיו ויוקירוהו ביראת הרוממות.

תְּלוּמָד יֵלֵךְ לָמָּה הוּא דוֹמָה, לְדָיו

כְּתוּבָה עַל נֵיר חֲדָשׁ (ד, כ)

עד מתי נחשב כילד

עד אימתי נחשב כילד. אמר השפת אמת זצ"ל (כפא), כי אין לכך שיעור. כל יום הוא משתנה כלפי היום שלפניו, ולעולם ככל שיקדים, יהא לימודו כנייר חלק ביחס למה שיהיה ביום שלאחריו.

עוד הביא כי עד גיל ששים נחשב ילד. שכן אמרו 'בן ששים לזקנה' (כפא ב, כא).

אך בנו ה'אמרי אמת' זצ"ל אמר פעם תחת אחד השיחים לאחיו ההגה"ק רבי מנחם מנדל, אב"ד פאביאניץ וקאליש זצ"ל הי"ד, כי ראה באיזה ספר דגירסא דינקותא שנשאתר חקוקה בזכרון היא מה שלמד טרם היותו בן ארבעים שנה. שאל אותו הרב מפביאניץ איזהו הספר אשר ראה בו כן, השיב לו ה'אמרי אמת' בצחות, הלא ראיתי זאת לאחר היותי בן ארבעים... [איברא כבר ציינו (עי' טעם הלבוש וישיבת ישיבת אשכול) למקור הדברים בספר 'צנפת פנח' למהר"ר (פרשת ושב דרוש לאשן ודבן, דף קט ט"א) (במסגרת ד"ס ליקדק)].

זאת בפסוק ושבט 'עד ה' אלוֹקֶיךָ', שהקב"ה יהיה עד, שאינו יכול לחטוא עוד.

לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים
בְּמַךְ מִפְּנֵיךְ (דברים ה, לח)

הגוי אשר בתוכו

פירש החידושי הרי"מ זצ"ל (עי' לקוטי יסוד) דהיינו להסיר ולגרש ממך את הגוי הגדול והעצום שבקרבך ממש ובתוכך.

כיוצא בזה איתא מה"אור פני משה' מפשעווארסק זצ"ל, כי הכוונה להעביר ממך את הגו'ש' פנים' אשר עטית עליך, ולגלות את הצלם-אלוקים שבך, 'בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו' (שמות כ, ח).

אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בְּכָלִי דַּעַת
(דברים ה, מב)

רציחה של חסרי דעה

הרה"ח ר' ישעיהו קרישבסקי הי"ד [נעקד"ה ביד ירוצח ישמעאלי] היה אומר (פניי ישיה, כא) כי אשר ירצח את רעהו הוא על כרחו בבלי דעת, כי כידוע הרוצחים הם חסרי דעה, משוגעים ומטורפים. והיה מוסיף והולך כי לא רק רוצח נפשות, אלא גם המלבין פנים וכיוצא בזה, כולם בבלי דעת, כי איך זה יעלה כן בלבו של בן דעה המבין את חומרת הדבר.

שָׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ
כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱ-לֹהֶיךָ (דברים ה, יב)

ובנאשטות הוא אומר (שמות כ, ח) 'זכור', שניהם דדבור אחד ובחציבה אחת נאמרו, ובשמייעא אחת נשמעו

זכור מלפניו ושמור מלאחריו

אמרו חז"ל (מכילתא דר"י יתרו - מס' דנחש, פ"א, ו' פס"ז שמות כ, ו) 'זכור מלפניו, ושמור מלאחריו. מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש'. שמצות זכירה היא תוספת שבת לפניה, בערב שבת, ומצות שמירה היא תוספת שבת במוצאי השבת. ויש שנתנו רמז נאה בדבר בדרך הדרכה למעשה (עי' הר יראה - תפארת יחזקאל שמי דיק ריש פ"ח), כי פרשת יתרו נקראת בחורף, אז מזהירה התורה כי למרות יום השישי הקצר עלינו להתכונן מלפניה ולהיזהר היטב בתוספת שבת קודם לכניסת השבת. ואילו בימות החמה הארוכים, כשקוראים פרשת ואתחנן, הזהירה תורה על תוספת שבת לאחריה, שאף בהתאחר השעה יש להשיגח לשמור על תוספת שבת כראוי.

זכור לקדשו ושמור מחללו

כיוצא בזה יתבאר עוד (ועי' משך חכמה), כי 'זכור' היינו 'זכרהו על היין', מצות קידוש והבדלה (עי' פסחים קי: מדרש תנאים ומדרש הגדול כאן: משנת רבי אליעזר. פ"ב כ' עמ' 365), ואילו 'שמור' היינו להישמר מעשיית מלאכה בו (עי' מדרש תנאים ומדרש הגדול שם, ומשנת רבי אליעזר, שם).

ודמויות מהתנ"ך. הגיעה שיחתם לאוזניו של הגאון החסיד רבי בן ציון רבינובץ מאוסטרובה זצ"ל, שהיה משיירי דור דעה מחסידי קוצק, והחל מחרה-מחזיק אחריהם בהוסיפו: אכן כך, אף אני ראיתי שקיים אפילו תיאטרון בו מציגים שטיבל קוצקאי, בהעתק נאמן ממש למקור, שולחנות וספסלים סדורים ובהם חסידים, אחד פוסע הלוך-ישוב אחוז שרעפים, השני צולל בלימודו בעומק הסוגיא, ואילו השלישי בפינתו שקוע בתפילה. תמהו כולם, וכי מה לחסיד שכמוך בבתי תיאטראות, שיצאת עד ורשה לראות במחזות כאלו. השיב רבי בן ציון, לאו. לא בוורשה חזיתי כן, אלא כאן ממש. פה בזה השטיבל רואה אני תדיר 'שפיל' קוצקאי. באים הצעירים להתחקות אחר דרכי הראשונים מחסידי קוצק, וכסבורים שחסידים הם. מחקים את תפילתם ואת לימודם, אך לבם בל נכון עממם. זהו תיאטרון מהודר לכל דבר. אמרו כי עוד ימים רבים לאחר מכן עדיין הדהדה גערת תוכחתו של הארי הישיש, בחתירתו הבלתי-נלאית אל האמת המזוקקת, נוסח קוצק, ודרבנה את הצורבים הצעירים לבקר את מעשיהם ואת עבודתם בקודש שוב ושוב.

וְעַבְדְּתֶם שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדִי
אָדָם עַץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יֵרָאוֹן
וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְחֹן.
וּבְקִשְׁתֶּם מִשֵּׁם אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ וּמִצִּאתָ (דברים ה, כח-כט)

שם המפורש בפי הצלם

מנה הפסוק ופירט: 'אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא ירחון', אך לא אמר 'ולא ידברון'. ומאי האי.

פירש הגר"א זצ"ל (קץ אליהו) על פי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין יז) שנבוכדנצר היה מפתה את דניאל להשתחוות לצלם, על ידי שהכניס ציץ עם שם המפורש לתוך פיו של הצלם, והיה מדבר. עד שהוציא דניאל את הציץ וראו כולם שהצלם בעצמו אין בו ממש. על פי זה יתבאר הכא, שאכן יתכן שהצלם יוכל לדבר, והוא על ידי שיחידיו שם המפורש לתוך פיו. אמנם אל לך להתפעל מכך, שכן באמת 'פה להם ולא ידברו'. כי אין הדיבור משלו. ואיך תדע להוכיח זאת, 'ובקשתם משם את ה' אלוֹקֶיךָ', חפץ נא היטב היכן מוחבא שם ה', ותרבין שמכח זה היה ביכולתו לדבר. וכיון שתוציא בלעו מפיו, שוב תתגלה אפסיותו, ולא יטעו אחריו עוד בני אדם.

וְשַׁבָּת עַד ה' אֱ-לֹהֶיךָ
וְשִׁמְעָתָּ בְּקִלּוֹ (דברים ה, ל)

עד שיעיד עליו יודע תעלומות

פסק הרמב"ם (הל' תשובה ג, ב) כי מצות התשובה היא 'עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד'. ואיתא (מולות יתק [שנתי]) לרמז

ברכת מזל טוב

לידידנו הרה"ח ר' משה הכהן שפרן שליט"א, העמוד לימינו בהפצת אור התורה בן הגאון הגדול רבי מנחם מנדל הכהן שפרן שליט"א לרגל נישואי בתו תח"י בשעטומ"צ

עב"ג החתן המופלג בונם שידלובסקי הי"ד. בן הרה"ח ר' אברהם יצחק שידלובסקי שליט"א זיכר לדרות ישרים מבורכים, ברוב שמחה ונחת, בבדיית גופא ונהורא מעליא

בחקירה ובהערכה: חברי מערכת 'אור חדש'

ימים ס' מיל). והנה במדבר, שכמעט שלא עשו מלאכות במשך השבוע, יותר שייכת מצות קידוש והבדלה. והוא על דרך שאמרו (ספ' קט) במי שהיה מהלך במדבר 'הוא יומא במאי מינכר ליה, בקידושא ואבדלתא'. לכן בראשונות, שהיו בתחילת דרכם במדבר, נאמר בלשון 'זכור'. אך כאן, שדברות אחרונות אלו נאמרו לקראת בואם אל ארץ ישראל, שם נחלו שדות וכרמים, ודאי ניכרת השבת ביותר בשמירה ממלאכות, ולכן שפיר כתיב ביה 'שמור'.

וְלֹא תִתְאָוֶה פִּית רַעַךְ שְׂדֵהוּ וְעֵבְדוּ וְאֶמְתוּ שׂוֹרוֹ וְחִמְרוֹ (דברים ה, יח)

מחשבה בראשיתה

מפני מה לא אמר כאן 'לא תאָוֶה', שהוא בבנין קל של 'פֻּעַל', וכמו שאמר בכולהו 'לא תרצח', 'לא תנאף', 'לא תגנוב' וכו'. ומאי לשון 'לא תאָוֶה', שהיא בבנין כבד של 'התפעל'.

אלא, למד בזה ה'בני יששכר' זצ"ל (דקן פיקודי, מטה לת. חק' המשנה א. כ"ס), בא הכתוב ללמדך כי כבר בעת שעלתה בך המחשבה מאליה, מיד סלקנה מעמך, ואל תיתן לה להכות שורש ולקלקל את לבך.

מִי יִתֵּן יָתֵן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם (דברים ה, כו)

לבם ברשותם

פירש ב'תפארת שלמה' על דרך שאמרו חז"ל (פ' ר"ה י"ט, ס' ת. ספ"ר י"ג, ושה) כי הרשעים הם ברשות לבם, שהולכים אחרי מאווייהם, ואילו צדיקים לבם ברשותם, ושולטים הם בו. זהו שאמר הכתוב 'מי יתן' ויהיו צדיקים 'והיה לבבם זה להם', שיהא לבם ברשותם.

וּבְכָל מְאֻדְךָ (דברים ו, ה)

ככל ממוק. יש לך אדם שממנו חזיב עליו מגופו, לכן נאמר 'ככל מאדך'. דבר אחר, ככל מאדך, ככל מדה ומדה שמודד לך בין צמדה טובה בין צמדה פורענית

שיטת ה'דבר אחר'...

היה הגאון רבי יהושע אייזיק שפירא [ר' אייזל חריף] זצ"ל סובב בין העשירים, ומציע להם לקנות את ספריו, כדי שיוכל להתפרנס מכך בלא להזדקק לצדקה. כשהוציא לאור את ספרו 'מרבח תבונה' שהוא מעט הכמות ורב האיכות, פנה עמו לבתי נדיבי עם שיאותו לרכוש את ספרו. עלה לביתו של עשיר אחד והציע לו לקנותו תמורת רובל אחד. הביט הגביר בספר ובבעליו חליפות, ותמה, על ספר קטן כל כך מבקש אתה רובל שלם?! עננה רבי

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' דוב אריה ז"ל
בן הרה"ח ר' יוסף ז"ל שטיינהאוסט
נלב"ע ט"ו באב תשפ"א

הונצח ע"י חתנו רודצ"ח ידידנו הרה"ח ר' יעקב יוסף לב שליט"א
מנציבי המכון ותומכיו

איזל ואמר: רואה אני כי סבור אתה כמו ה'דבר אחר'. נבהל העשיר ולא הבין פשר אמירתו החריפה של הרב. הסביר רבי אייזל את כוונתו: שאלתך תואמת להפליא את ה'דבר אחר' שברש"י, 'בכל מדה ומדה שמודד לך'. כך אתה עומד ומודד את הספרים, ורוצה לשלם לפי גודלם ומשקלם. אולם אני איני סובר כמו ה'דבר אחר', אלא כשיטת המאן דאמר הראשון ברש"י: 'בכל ממונך'. התשלום אינו לפי עובי הספר, אלא לפי כמות ממונך, שהוא די והותר כדי לרכוש את הספר... (ר' אייזל חריף, פט"ו)

וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הַזֹּאת (דברים ו, כה)

צדקה לא על חשבון המצוות

סיפר בעל ה'פרדס יוסף' זצ"ל (ק"ק יפ"ה, אודות הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל, רבה של לודז', שהיה מגדולי גבאי ומתירמי הצדקה בדורו, והיה מְעֻשָּׂה לשם כך את עשירי עירו, ומזכה אותם במידה גדושה של מצות צדקה. אחד מתושבי לודז' נתעשר, והיה מזיל ממעותיו לרב העיר לצורכי צדקה, ובתוך כך החל מתרופף במצוות, והיה מנחם את לבו כי הנה הוא תורם לצדקה ויהודי כשר הוא. הרגיש בכך רבי אליהו חיים, ואמר לו, אמנם גדולה היא מצות צדקה, אך זה בתנאי שנוזהר האדם גם בשאר מצוות התורה. והמליץ כן בלישנא דקרא: 'וצדקה תהיה לנו', אימתי, רק 'כי נשמור לעשות את כל המצוה'...

וּמִשְׁלֵם לְשֹׁנָיו אֶל פִּנּוֹ לְהֶאֱבִידוֹ (דברים ו, י)

נחיי משלם לו גמולו הטוב כדי להאבדו מן העולם הזה

תשלום בשטרות של משחק

מאחר כי 'יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה' (אפ"ט ד, י), אם כן נמצא לכאורה שאין הדין שלם והגון. שכן הצדיק מקבל שכרו משלם בעולם האמת, ואילו הרשע, על מעט המצוות שעשה, דוחים אותו בתשלום מזויף במה שמביאים לו טוב מדומה של עלמא דשקרא. ואיך הוא הדין אמת.

ומתרצים (פי תפארת שוילם תהלים יט, ושה), כי אכן ודאי הולם ונכון הוא הדין. שכן הרשע אינו מאמין כלל בחיי העולם הבא, וממילא לא היתה עולה על דעתו ציפיה לתשלום בעלמא דאתי, אלא רק בעולם הזה במה שרואות עיניו הגשמיות. לכן שפיר פורעים לו כל טובותיו בעולם הזה. וכתינוק הזה, אשר אינו רואה חשיבות מיוחדת בשטרות כסף ובניירות ערך, ודיו באגוזים ובשטרות משחק של נערים.

נציבי מכון 'אור חדש'

אשר נשא לבם אותם להיות עמודי התווך ופטרוניו המכונים בהפצת מעיינות התורה והחסידות אלה יעמדו על הברכה

הרב שלמה חנוך אברמז'צקי ומשפחתו שיחיו
פלעסבוש - ניו יורק

הרב אליעזר דוד איצקוביץ ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב ירמיה בראך ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב חיים אברהם בראך ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

משפחת בריי הנכבדה שיחיו
ירושלים - ישראל

הרב ישראל שמעון בריקמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יהודה לייב אברהם גוטמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יוסף ברוך גליקסמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אברהם יעקב גרינשטיין ומשפחתו שיחיו
פלעסבוש - ניו יורק

הרב ידידיה גרינשטיין ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב שלמה הלר ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

הרב מנדל טייטלבוים ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב חיים בער יוסטמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אהרן לב ומשפחתו שיחיו
ירושלים - ישראל

הרב יעקב יוסף לב ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

על"פ הרה"ח ר' אפרים מנחם בן הרה"ח ר' אברהם יצחק לנדאו ז"ל
נלב"ע כ"ו בניסן תש"פ

הרב יעקב זעליג לנדאו ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב דוד מרגלית ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב יעקב מאיר פיגא ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

הרב שלמה פנעדער ומשפחתו שיחיו
וויליאמסבורג - ניו יורק

הרב מרדכי צבי קאהן ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב מרדכי יהודה הלוי קליין ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אברהם משה קראוס ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב יעקב קריימן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יוסף שטרייכר ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב נחום צבי שירמן ומשפחתו שיחיו
קוינס - ניו יורק

© כל הזכויות שמורות למכון 'אור חדש' ירושלים.
לקבלת הגליזות, הערות, תרומות והנצחות ניתן לפנות
בכתובת דוא"ל: shiurey.r.d@gmail.com

ניתן לשמוע את שיעורי מורנו הרב שליט"א

בטלפון: 073-321-1945

ובארה"ב בטלפון: 8021-456-1917

* לשידור חי | שלוחה 1 < 2 - דף דומי בב"י

שלוחה 2 < 2 - דף דומי ירושלים

שלוחה 3 < 2 - חומש דש"י

שלוחה 4 < 2 - שפת אמת | שלוחה 5 < 2 - ענינים שונים

ועניניא דיומא | שלוחה 1 < 2 - שפת אמת לה"ק

שלוחה 1 < 3 - עין ומפלה בפרשת השבוע

עיצוב ועימוד: יצחק גלבר 217-130-0527

• זמני השיעורים והדרשות בימות החול ובשבתות בביהמ"ד 'ארי שבחבורה', ארגמן 4 ירושלים •

6:15 - שיעור בתלמוד ירושלמי,

6:35 - שיעור דף דומי בבלי, לאחמ"ב תפילת שחרית,

אחד תפילת שחרית שיעור בחומש דש"י

יום המשישי בשעה 21:15 שיעור בספח"ק שפת אמת

מנחה ש"ק: בזמן הרה"ג

דעוא דרעוין בהשתתפות מורנו הרב שליט"א

בשיחת כיבושין ודעותא דלכא

מנחה עד ש"ש: 10 דק' לאחר זמן הרה"ג

בין קבלת שבת לתפילת ערבית

דרשה מענייני הפרשה ודברי התעוררות

אם הגליזין אינו מועיל לאזור מנויכים, או שקיימת בעיה אחרת בהפצה נא חייגו למס' 690035-0527, או שלחו מייל לכתובת דוא"ל: shiurey.r.d@gmail.com